

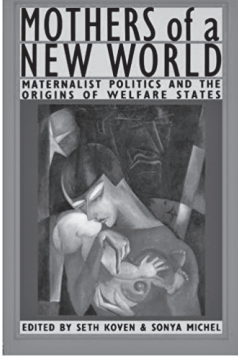
Berry Mayall* ile Çocukluk Sosyolojisi Tarihi Kitabı Hakkında Röportaj

SÖYLEŞEN: TÜRKAN FIRINCI ORMAN**

Berry Mayall, Londra Üniversitesi, Eğitim Enstitüsü'nde (IOE) Çocukluk Çalışmaları Profesörü'dür. Mayall, uzun yıllar çocukların ve ebeveynlerinin gündelik yaşamlarını konu eden araştırma projelerinde çalıştı. Son 25 yılda, Towards a Sociology of Childhood (Open University Press, 2002) de dahil birçok kitap ve makaleye bu süreçte katkı sağlayarak çocukluk sosyolojisi alanının gelişiminde rol oynadı. Virginia Morrow'la birlikte yazdığı You Can Help Your Country (IOE Press, 2011) adlı kitabı, savaş zamanında İngiliz çocuklarının iş gücüne katılımları ile ilgilidir ve tarihe sosyolojik yaklaşımı temel alır; özellikle de çocukların henüz esasen okul çocukları olarak anlaşılmadıkları bir dönemde çocuklar ve/veya çocuklukla ilgili düşünceleri ve pratikleri araştırma konusu etmektedir.

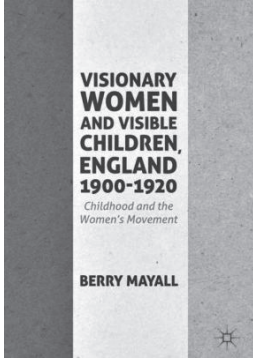
Türkan Fırıncı Orman, Ankara'da Başkent Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde Doçenttir. Çocuk ve Çocukluk Sosyolojisine olan ilgisi, 12 yıllık mesleki tecrübesi ile çocuk emeği, risk altındaki çocuklar ve en savunmasız çocuklar özelindeki çalışmalarıyla başladı. Çeşitli AB Fon Programları ve UNHCR, ILO, LOSEV gibi uluslararası kuruluşlar ve aynı zamanda T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı ile Bulgaristan Bölgesel Kalkınma ve Bayındırlık Bakanlığı gibi çeşitli devlet kurumlarında çalışmıştır. Son yayını: Fırıncı Orman, T. (2017) "Bulgarian playgrounds in transition: Do children's and parents' perceptions differ?." Corvinus Journal of Sociology and Social Policy 8 (1): 71-94.

TFO: Belki de başlangıç olarak kitabınızın merkezi konularından biri olan çocuk hakları ve çocukluk sosyolojisi arasındaki ilişki üzerinde durabiliriz. Çocukluğun sosyolojik çalışmasının toplumda çocuk haklarına duyulan saygıyı arttırmayı amaç edinen politik bir girişim olduğunu söylüyorsunuz. Ayrıca çocukların sosyal ve politik yönleriyle toplumun aktif üyeleri olarak görülmeleri gerektiğini tartışıyorsunuz. Bunlara ek olarak, çocukluk sosyolojisinin yeni teorisi ile Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi (UNCRC) ve feminist hareketin bağlantısallığı konusundaki görüşlerinizi bizimle paylaşır mısınız?

BM: Çocukluğun, çocuk haklarına dikkati çekerek düşünülmesi gerektiğini vurgulamak istiyordum. Bunun nedeni çocukluk dönemiyle ilgili baskın disiplinin, toplumda çocukları sosyal bir grup olarak değil, (çoğunlukla) toplum öncesi karaktere sahip bireyler olarak gören gelişim psikolojisi olmasıdır. Yine de çocuklar içinde buldukları toplumların (başta “çoğunluk” dünyası olmak üzere, “azınlık” dünyasında da) sosyal yaşamına katılırlar. Bana öyle geliyor ki çocukları sadece yetişkinlerin ilgisini çeken nesnelere değil toplumun önemli bir grubu olarak tanımamız gerekir. Bu tanıma, çocuklar ve yetişkinler arasındaki ilişkileri dikkate almamızı ve her bir sosyal gruba saygınlık kazandırmamızı sağlayacaktır. Feminizm (büyük bir konu) ile ilgili olarak, kadınların (1970’lerdeki feminist hareket içinde ve daha sonra) çocuklarla olan ilişkilerini incelemekte isteksiz olduklarını söylemek muhtemelen uygun olacaktır, çünkü kadınlar çocukların doğal bakıcıları olarak konumlandırılmaktan kaçınmak istemişlerdir. Bu konuyla ilgili olarak okurlarınızdan bir kısmı 20. Yüzyılın erken dönemini konu alan en yeni kitabımı (sonda ayrıntılarını görebilirsiniz) incelemekle ilgilenebilirler. Kitap “annelik duygusu” (maternalizm) tezinden güç alan İngiltere’li kadınların çocuklar lehinde konuştuğu ve devleti çocukların sağlık ve refahı için sorumluluk almaya çağdırdıkları böyle bir dönemle ilgilidir.

TFO: Kitabın belirlenen amacını, tarihsel olarak 1980’lerin başlarında ortaya çıkan yeni kuramın oluşumunu tetikleyen önemli faktörleri sunmakla ilgisinde ele alıyorsunuz. Böyle bir kitabı yazmanızın arkasındaki temel motivasyonu sorabilir miyim? (Çocukluk sosyolojisi tarihinin oluşmasındaki tanıklıklarımızı ve bizzat sizin yapmış olduğunuz katkıları hesaba katmazsak tabii).

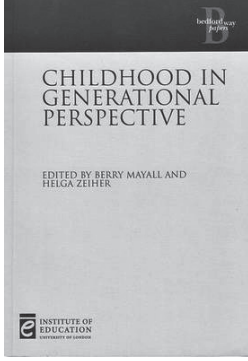

BM: Kitabı neden mi yazdım? Kimse yazmadı da ondan! Ve bu alanın ilk toplantılarında bulunuşum ile birçok kilit ismini tanıyor olmamın avantajıyla, söyleyecek faydalı birşeylere sahip olduğumu düşündüm. Bu kitabı yazmamdaki bir diğer temel faktör meslektaşım Priscilla Alderson’la birlikte 2003’ten bu yana yürüttüğümüz Çocukluk Sosyolojisi ve Çocuk Hakları adlı yüksek lisans programındaki öğrencilere (dünyanın dört bir yanından gelen) temel noktaların özetlendiği kısa bir doküman sağlamak istemiş olmamdır. Hem o hem de ben (o dönemlerde) çocukları sosyal düzenin aktif

katılımcıları olarak görmeyen birçok gelişim psikoloğunun bu tutumlarını reddettik. (O günden bu yana psikoloji bizimle aynı düzleme geldi!).

TFO: Kitabınız ABD ve İngiltere bağlamında çocuk ve çocukluğa sosyolojik bakış açıları konusunda yapılan farklı katkılarla ilgileniyor, ancak aynı zamanda Avrupa bağlamındaki diğer gelişmelerle birlikte Kuzey Avrupa’daki çalışmalara da yer veriyor. Belirli temalar seçmek ya da önemli düşünceleri tartışmak yerine metinlerin bu tür kolektif bir okumasını yapmayı tercih etmenizin özel bir nedeni var mı?

BM: Bu konuda söyleyebileceğim çok fazla şey yok! Bana göre çocukluk sosyolojisi farklı yerlerde farklı gelişti; ABD ve Kuzey Avrupa kendi entelektüel ve toplumsal tarihleriyle ilgili olarak farklı katkılarda bulundular. Örneğin, kitapta da belirttiğim gibi, çocuklarla ilgili fikirleri ve pratiklerinde kendi sosyal tarihiyle ne kadar ilişkili olduğu yönünde açık bir görüş ortaya koyan, büyük ihtimalle, Almanya olarak karşımıza çıkarken, Nordik toplumlar da herhalde, çocukluğun en yüksek statüye sahip buldukları yerlerdi (her çocuğun iyi bir durumda olması istenir!). İngiltere’nin çocuk konusunda eskiden beri refahçı bir yaklaşım geleneği olmuştur, çünkü muhtemelen çocuklar ilk sanayi devriminin ortaya çıkardığı adaletsizlikler ve eşitsizliklerden dolayı çok fazla acı çektiler: Hala çocukları, eşitsiz toplumumuzun neden olduğu kötü etkilerden kurtarmayı amaçlayan çok sayıda “gönüllü” örgütümüz var. *Save the Children* (1919)’ın ve 1924 *Çocuk Hakları Bildirgesi*’nin kuruluşunda etkili olan inisiyatifin İngiliz olması bir raslantı değildir. Her ikisi de Eglantyne Jebb tarafından yazılmış ve uluslararası düzeyde hızla onaylanmış ve yaygın hale gelmişlerdir.

TFO: Kitabın arka plan bilgisi birbirine bağlı faktörlerin ve ayrıca çocukluk çalışmasının disiplinlerarası karakterinin yeni bir sosyal teorinin ortaya çıkışında nasıl bir rol oynadığını görmek için iyi bir fırsat sunuyor. Kitapta psikolojinin çocukluğun şekillenmesindeki önemi üzerine ayrı bir bölüm olduğu için ben de maksath olarak burada psikolojiden bahsetmek istiyorum. Bununla birlikte psikolojinin sosyolojik teorilerden büyük oranda farklılaştığını ve çocukları politik bağlamda görmekten de epey uzak olduğunu belirtiyorsunuz. Çocukluk çalışmaları odağında size psikoloji ve sosyolojinin ortak yönlerinin ne olabileceği sorulsaydı neler söylerdiniz?

BM: Büyük bir soru! Hem psikoloji hem de sosyoloji düşünce setleri ve pratikler geliştirmekteler. Kitabımın ilk taslağını okuyan biri psikolojiyle ilgili bir bölüm yapmamı önermişti. Zuckerman'ın da önemli (fakat az bilinen) makalesinde işaret ettiği gibi (kitapta referans listesine bakınız) bir araştırma konusu olarak tarih, temelde sosyal tarihe dayanırken psikoloji genellikle tarihdışıdır; evrenselleri ileri sürmektedir fakat bu ideallerin açıklamaya çalıştığı toplumda nasıl kökleştiği konusuyla ilgilenmez. (Bu nedenle İsrail, Çin ve SSCB'de yapılan çalışmalar, psikologların kendi disiplinleri üzerindeki anlayışlarını genişletmede çok önemliydi). Gelişim psikolojisi çocukları genellikle yetişkin bakışına konu olan nesnelere olarak görürken çocukların sosyal konumlarına dair kendi görüşlerini dinlemenin önemli olduğunu göz ardı etti. (Dikkat: Bu konuda birçok istisna bulunmaktadır). Diğer yandan çocukluk sosyolojisi temelde çocuklara toplumda bir sosyal grup olarak ilgi gösterir ve diğer sosyal gruplarla nasıl ilişkili olduğuna bakar. Bunu anlamanın anahtarı "nesil" kavramıdır: İnsanların (çocuklar, orta yaşlı insanlar, büyükanne ve büyükbabalar gibi yaşlılar) her birinin sosyal düzenle ve tarihiyle spesifik bir takım ilişkileri olduğu düşünülürse, nesillerin birbirleriyle nasıl ilişki kurdukları önemli olmaktadır ve böylece nesillerarası ilişkiler bu farklılaşan bakış açılarının keşiflerinden türetilir.

TFO: İngiltere'de son 15 yılda, ampirik çalışmaların sayısındaki artışla başlayan çocukluk çalışmalarında, özellikle metodolojik ve etik konulara büyük bir ilgi duyulduğunu tartışyorsunuz. Ayrıca çocukların statüsü ve haklarını tartışırken okuyucuları İngiltere'de çocukluğun somutlaşması, çocuklar ve medya, küreselleşme ve çocukluk coğrafyaları gibi bu konudaki çağdaş akademik ilgi alanları konusunda

da bilgilendiriyorsunuz. Çok geniş kapsamlı bir soru gibi görülebilir, ancak İngiltere’de akademi dünyasındaki bu gelişmelerin çocukların durumunu nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz? Başka bir deyişle, sizce çocukluk çalışmalarına ilginin artması daha iyi bir çocuk politikası oluşmasında etkili olmuş mudur?

BM: Bu, İngiltere ile ilgili olarak oldukça üzücü bir hikaye. Politikacılar Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi’ni (UNCRC) onaylamak veya uygulamak istemediler; muhtemelen sözleşmenin çocukluk hakkındaki fikirlerini bir tehdit olarak görüyorlar (kendi varsayımlarına, mevcut sosyal politikalara). Çocuklara haklarından söz etmek için ciddi bir çaba gösterilmedi. Çocuk haklarını teşvik etmeye yönelik çok zayıf bir örgütlenme var, öyle ki durumun değişmesi yönündeki etkisi çok az diyebiliriz. Çocuk haklarını ve vatandaş olarak çocukların varlığını göz ardı eden feci bir eğitim sistemine sahibiz.... Ve saire.

TFO: Kitapta çocuk ve çocukluk çalışmalarıyla ilgili yer alan bir diğer önemli konu küreselleşmenin etkisi olarak görülebilir. Bu konuda “okullaşma”, çocuklara yönelik “uluslararası hukuk” (örneğin UNCRC, UNICEF, ILO araçları) ve çocuk hakları yönetimindeki çağdaş söylemler için de hayati önem taşıyan “göç” gibi üç önemli çalışma eğilimi olduğunu anlıyoruz. Sizce küreselleşmenin günümüzde, çocukların haklarına daha iyi ulaşmalarına olanak sağlayan güçlü ve zayıf yönleri neler olabilir?

BM: Bu konuda yeterince bilgim yok. *Young Lives* (Genç Hayatlar) (Oxford Üniversitesi’nde) çocukluğun nasıl geliştiği konusunda, çocukların ücretli olarak çalışmalarının (ailelerine destek olmak için) ve okula gitmelerinin beklendiği dört farklı toplumda sürdürülen önemli bir uluslararası çalışma sunuyor. Bu gibi toplumlarda ne türden çocukluklar yaşandığına dair şimdilerde çok sayıda araştırma bulunuyor (özellikle *Childhood* dergisine bakınız). Bizimki gibi azınlık toplumlarında bu türden çalışmalardan, çocukların okula ait oldukları ve çocukluğun (yalnızca) bir hazırlık safhası olduğu varsayımını yeiden düşünmek gerektiğini öğreniyoruz. Dolayısıyla küreselleşme bir yandan uluslararası kuruluşların çocuklar için (bir hak da olan) okulun en uygun yer olduğu görüşünü teşvik etmiştir, fakat “Batı” dünyasında bizlere çocukluğu yaşamının birden fazla yolu olduğunu da öğretmiştir.

TFO: Konuyu çocukluk sosyolojisinin geleceği yönünde genişletmek isterim. Çocukluk sosyolojisinin gelecekteki eğilimleri hakkındaki vizyonunuzu öğrenebilir miyiz? Başka bir deyişle, sizce bu disiplin içinde yakın gelecekte en önemli / kritik olacak olan konular nelerdir?

BM: Yine, gerçekten cevaplanması zor bir soru. Açıkça, çocukluğun sosyolojik bir bakış açısıyla çalışılması toplumun, çocukların yetişkinlerle olan ilişkilerine ve sosyal refaha olan katkılarına bakışını olumlu yönde değiştirmiştir. Çocukluk sosyolojisi bizleri, çocukları sadece yetişkinlerin ilgi veya manipülasyon nesnelere olarak değil, insan olarak tanımamız konusunda mecbur bırakmıştır. Mevcut zamanda iyi bir yaşam vurgusuyla çocuk haklarına gereken değeri vermek için Batı toplumlarında (ve gelişmekte olan toplumlarda giderek artan oranda) okulun çocukluğa dair merkezi unsur olduğu kabulünün sorgulanması gerektiğini düşünüyorum. Bu yüzden çocukların, çocukluklarını nasıl deneyimledikleri konusunda daha fazla çalışmaya ihtiyacımız var.

TFO: *Bu alanda halihazırda çalışan ya da gelecekte eğitim almak ve/veya çalışma yapmak isteyen okuyuculara tavsiyelerinizi almak isteriz.*

BM: Daha önce de söylediğim gibi herhangi bir çocukluk çalışması, çocukların içinde yaşadığı toplumun sosyo-politik karakterini dikkate almak zorundadır. Bu, nesille ilgili konular hakkında düşünmeyi içerir: Toplum tarihinin farklı dönemlerinde, kendilerine ait farklı yaşamları göz önüne alarak çocuklar, ebeveynler ve büyükanne-büyükbabalar arasındaki ilişki nasıl olmaktadır? Politika yapımcıların ve uygulayıcılarının çocukluk hakkındaki düşüncelerinin neler olduğunu göz önünde tutmanın da önemli olduğunu düşünüyorum. Detaylı araştırmaları daha geniş bir bakış açısıyla dengelemek her zaman önemlidir. Örneğin, son kitabımda çocukların ev hayatlarını nasıl değerlendirdikleri bağlamında okulu nasıl değerlendirdiklerini inceledim. Her şeyden önce, belki de bir araştırma projesinde önemli olan çocukların (teorik olarak!) aile kontekstinden çıkarılması ve çocukluk konusuna belirli bir zaman yönünde bakmaktır.

TFO: *Son olarak bizlere en yeni çalışmalarınızdan bahsedebilir misiniz?*

BM: En son kitabım *Mayall B (2018) Visionary Women and Visible Children, England 1900-1920: Childhood and the Women's Movement, London: Palgrave Macmillan*. Bir diğer faydalı kitap 20. Yüzyıl'ın başlarında kadınların (günümüzde bunu yapamıyorlar) nasıl olup da çocuklar lehinde söz söyleyebildiklerini gösteriyor – annelik duygusu (maternalism) tezi – ile ilgili: *Koven S ve Michel S (Ed.) (1993) Mothers of a New World: Maternalism Politics and the Origins of Welfare States. London: Routledge*. Nesillerle ilgili konuları tartıştığımız kitabımız: *Mayall B and Zeiher H (Ed.) (2003) Childhood in Generational Perspective. London: Institute of Education*. Buradaki kitap ve dergi makalelerine kolayca erişip erişemeyeceğinizi bilemiyorum. Samantha

Punch kısa bir süre önce çocukluğun analizinde nesilin neden önemli bir değişken olarak ele alınmamış olduğuna dair uzun ve yararlı bir makale kaleme aldı. Makale, benim ve Leena Alanen'in yorumlarıyla birlikte *Children's Geographies* dergisinde yayınlanmaya hak kazandı. Umarım tüm bunlar faydalı olur!

* Berry Mayall

Londra Üniversitesi Eğitim Enstitüsü
b.mayall@ucl.ac.uk

** Türkan Fırıncı Orman

Baskent Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
turkanfirinci@gmail.com